

ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „ЊЕГОШ“ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА КУЛТУРНОГ ТУРИЗМА

САЖЕТАК | Народна библиотека „Његош“ из Књажевца активно учествује у истраживању, презентовању и промовисању завичајног културног наслеђа и стваралаштва. Културним и едукативним програмима, издавањем публикација намењених корисницима различитих категорија, подршком научноистраживачком раду у области културног наслеђа и туристичких ресурса и континуираним радом на богаћењу Дигиталне завичајне збирке, Библиотека доприноси креирању и видљивости туристичке понуде Књажевца и околине. Рад се бави ресурсима и потенцијалима за развој туризма у општини Књажевац и активностима које Библиотека спроводи, самостално или у сарадњи са партнерима из локалне и шире заједнице, у циљу подршке јачању културног туризма и имиџа Књажевца и општине.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | културно наслеђе, активности Библиотеке, културно-туристичка понуда

УВОД

Мотивисање људи да се кроз аутентичне доживљаје упознају са културним вредностима неког подручја основни је циљ културног туризма.¹ Библиотеке, као чувари и промотери завичајног културног наслеђа и установе које подстичу и презентују различите врсте стваралаштва, имају важну улогу у унапређењу

---

¹ Vesna Đukić Dojčinović, *Kulturni turizam: menadžment i razvojne strategije* (Beograd: Clio, 2005), 10.

културне и туристичке понуде локалне средине. У том смислу, услуге библиотека намењене су корисницима више категорија - локалном становништву, које треба да стекне знања о завичајним културним вредностима како би допринело њиховом очувању и промовисању, туристима и другим посетиоцима, истраживачима различитих научних области, представницима медија, стручњацима који учествују у креирању стратегија развоја туризма и туристичких понуда и производа, као и корисницима на даљину.

Ресурси и потенцијали, садашње стање, перспективе и могућности развоја културног и сродних видова туризма у општини Књажевац предмет су интересовања Народне библиотеке „Његош“ и њених сарадника. Уз сажет опис објеката и елемената културног наслеђа општине Књажевац, у раду су дате информације о програмима и активностима које спроводи Библиотека, у настојању да допринесе очувању, истраживању, интерпретацији и презентацији културних и природних вредности књажевачког краја и креирању и видљивости културно-туристичке понуде општине Књажевац.

НАЈЗНАЧАЈНИЈИ РЕСУРСИ И ПОТЕНЦИЈАЛИ ОПШТИНЕ КЊАЖЕВАЦ КАО ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ

Захваљујући географском положају, рељефу, историјским, друштвеним и економским факторима развоја и томе што се налази у пограничном подручју, општина Књажевац, трећа по површини у Републици Србији (1202 км²), одликује се многим специфичностима, поседује атрактиван и разноврсан природни амбијент, аутентичну гастрономију и културну баштину и има потребне ресурсе за развој различитих видова туризма.

Природна богатства, са Парком природе „Стара планина“ и споменицима природе, представљају најзначајнији потенцијал туристичког развоја општине Књажевац и до сада су највише експлоатисана, посебно када је реч о спортско-рекреационом и сеоском туризму, а пружају могућност даљег развоја бањског и ловног туризма. Од давнина чувен по производњи вина, књажевачки крај има изузетне потенцијале за развој винског туризма. Књажевачки виноградарски рејон укључен је у пројекат Путеви вина Србије. Осим обиласка винарија и дегустације вина, што је примарни мотив посетилаца, у понуди је и упознавање са историјом узгајања винове лозе и производње вина од античког периода до данас. Материјални докази о томе да су се вином са овог подручја окрепљивали римски легионари потичу са археолошког налазишта *Timacum Minus*, римског војног утврђења из 1. века.

Археолошко наслеђе, културна добра и споменици културе представљају велики потенцијал за развој културног туризма. Саставни део туристичких тура агенција из Србије и Бугарске су културна добра од великог значаја - *Timacum Minus*, средњовековни сакрални објекти Црква Свете Богородице из 14. века и Манастир Свете Тројице из 15. века, те споменици културе - Црква Светог Ђорђа у Књажевцу и објекти Завичајног музеја са својим садржајима и презентацијом културног наслеђа. Из богате археолошке збирке Музеја посебну атракцију за посетиоце представља презентација првог открића праисторијског сликарства у Србији, пећинског цртежа са представом коњаника, регистрованог крај села Габровница на Старој планини, као и јединствена етнолошка збирка двопрећних чарапа Тимока, уписана у Регистар покретних културних добара. Орнаменти са ових чарапа сматрају се примерима фолклорне наивне уметности, а техника плетења, данас позната малом броју жена, на Листи је елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије.

За књажевачки крај карактеристичан је низ елемената заступљених на националној листи нематеријалног културног наслеђа - народна игра у колу „руменка“ и коло уопште, трубаштво, обичаји везани за ромски празник посвећен Теткици Бибији, традиционално јело белмуж и Ђурђевдан.² Прехришћански обред „молитва“ и други ђурђевдански обичаји који се и даље практикују на Старој планини допринели су номинацији Ђурђевдана за Репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа човечанства, а општина Књажевац укључена је у Мрежу изузетних дестинација Европе (EDEN Network).

У „Стратегији развоја туризма у Републици Србији за период 2016–2025“ мали градови препознати су као једна од кључних вредности појединих туристичких дестинација.³ Својеврстан културни и туристички капитал Књажевца представља градско језгро, са очуваном старом чаршијом, наменским и стамбеним објектима из 19. века и међуратног периода, комплексом Споменика слободе и репрезентативним објектом Дома културе. Уз амбијенталну туристичку вредност старе вароши, посебан естетски доживљај посетиоцима пружају шеталишта са дрворедима дуж Сврљишког Тимока, као и мостови којима Књажевац дугује назив Српска или Мала Венеција.

Према евиденцији Туристичке организације општине Књажевац (ТООК), књажевачки крај годишње посети у просеку 25.000 туриста (око 20% страних),

² Нематеријално културно наслеђе Србије, приступ 25. 11. 2021, <http://www.nkns.rs/cyr/elementi-nkns>.

³ „Стратегија развоја туризма у Републици Србији за период 2016–2025“, приступ 25. 11. 2021, <https://mtt.gov.rs/download/3/strategija.pdf>.

углавном корисника услуга спортско-рекреационог и сеоског туризма на Старој планини. Завичајни музеј Књажевац годишње бележи око 6000 посета (око 15% страних). Међутим, број посетилаца знатно је већи него што то говоре званични статистички подаци. Велики је број невидентираних групних и појединачних посета туриста, представника медија и научних институција, истраживача, ловаца, планинара, ђачких и студентских екскурзија, посетилаца културних манифестација (Фестивал културе младих Србије, Звуци трубе са Тимока, Молитва под Миџором, Сабор на Кадибогазу), као и корисника туристичких тура по источној Србији у организацији туристичких агенција. Уз локално становништво, ови посетиоци потенцијални су корисници услуга Библиотеке и Музеја, који им, уз ТООК, пружају информације о културном благу и културном животу књажевачког краја.

ИСТРАЖИВАЧКЕ И ИЗДАВАЧКЕ АКТИВНОСТИ КАО МЕТОД БАШТИЊЕЊА

Културним програмима и стручним пословима на истраживању, прикупљању, обради, чувању, интерпретацији, презентацији, публиковању и промовисању грађе и података о природном и културном наслеђу, савременом стваралаштву и култури књажевачког краја, Народна библиотека „Његош” делује као центар окупљања истраживача, информациони центар и активан промотер културно-туристичке понуде локалне средине. Грађа и подаци које Библиотека прикупља како би креирала квалитетну и атрактивну понуду за различите категорије корисника потичу из више извора. То је пре свега Завичајна збирка Библиотеке, а затим и фондови локалних, регионалних и националних установа културе, архиве локалних организација и предузећа, интернет извори, приватни фондови, резултати научних истраживања, усмени извори и друго. Ове изворе библиотекарски користе и приликом реализације едукативних и промотивних програма о завичајној култури и културно-историјском наслеђу, којима се обрађају локалној публици, посетиоцима и корисницима информација на даљину. Квалитету активности доприноси сарадња Библиотеке са установама културе и образовања, удружењима грађана, ствараоцима, научним институцијама и кадровима и познаваоцима локалне историје и културе.

Изворе за квалитетну интерпретацију, презентацију и даља истраживања Библиотека ствара и научноистраживачким, истраживачким и издавачким пројектима и активностима. У сарадњи са многим компетентним стручњацима

из различитих научних области, овим начином рада прикупљају су подаци о најзначајнијим ресурсима и потенцијалима културног и туристичког развоја књажевачког краја. Предмет проучавања представљају елементи и објекти природног и културног наслеђа, који су доступни за презентацију, али је пажња истраживача усмерена и ка оним скривеним од очију посетилаца, као и ка недовољно видљивим и неискоришћеним потенцијалима. Културни капитал Књажевца и општине, што је предмет истраживања и баштињења Библиотеке, чине и књижевно и уметничко стваралаштво, предања и сећања, легенде и приче о догађајима, људима, грађевинама, биографије значајних личности и биографске приче, усмена традиција и усмена историја.

Публикацијама истраживачког и научноистраживачког карактера посвећено је неколико едиција Библиотеке. Едиција „Записи о завичају” садржи фототипске репринте научних радова о књажевачком крају од шездесетих година 19. века до међуратног периода и коментаре савремених истраживача. Стеван Мачај, Јован Мишковић, Лујо Адамовић, Јован Цвијић и Јован Жујовић у научним радовима, те Феликс Каниц, Милан Ђ. Милићевић и Владимир Карић у обимним монографијама о Србији, забележили су прве податке о природним богатствима, старинама, „развалинама древних градова којих има на многим местима у Округу књажевачком,” занатима, начину одевања и живота становништва, обичајима везаним за славу, Ђурђевдан и животни циклус, усменом народном стваралаштву. Ове публикације сведоче о почецима и континуитету описивања геонаслеђа, археолошког и културно-историјског наслеђа књажевачког краја, поједине дају јединствене податке о наслеђу којег више нема, те допуњују савремене описе који се користе приликом презентације.

Резултати савремених истраживања објављују се у публикацијама едиције „Књажевачким крајем,” у којима се аутори баве актуелним стањем, потенцијалима и перспективама развоја. Закључци и резултати научноистраживачких активности могу да послуже као подстицај за даља истраживања и промоцију завичајних вредности. Могу се употребити и као смернице планирања развоја различитих области живота на књажевачком подручју, нарочито руралног развоја, развоја туризма и реализације пројеката очувања материјалног и нематеријалног културног наслеђа.⁴

Научне монографије едиције „Књажевачким крајем” из области природне и друштвене географије, демографије и геологије, настале су у сарадњи са

---

⁴ Владана Стојадиновић, *Стоша књија: њрилози о издањима Народне библиотеке „Њејош” 2008-2018* (Књажевац: Народна библиотека „Њејош”, 2018), 119.

Географским факултетом у Београду и Српским географским друштвом, након вишегодишњих теренских истраживања. Неколико публикација бави се проблемима руралног простора књажевачке општине, у којој већину од 85 сеоских насеља карактерише изразита депопулација. Као потенцијале за ревитализацију села аутори, између осталог, наводе могућности коришћења природног и културног наслеђа и капацитете за развој сеоског туризма. Део ове едиције је и научна публикација *Знаменићи објекти наслеђа оштинe Књажевац у функцији развоја туризма* Иване Царевић и Микице Сибиновића. Идеја водиља аутора публикације је употпуњавање туристичке понуде Књажевца и околине, скретањем пажње на објекте геодиверзитета, археолошко наслеђе и историју рударства и индустријализације књажевачке области и могућности њиховог коришћења у циљу одрживог развоја. Уз описе атрактивних објеката геонаслеђа, као што су клисура Ждрело, Тупижничка леденица, термоминерални извор Ргошка бањица и палеонтолошки локалитет Бараница, аутори су на терену забележили и локална предања и легенде, што овој публикацији даје посебан значај. Микица Сибиновић аутор је и богато илустроване научнопопуларне монографије *Географски фактори развоја оштинe Књажевац*. Посебна поглавља публикације посвећена су развоју туризма и културе, културно-историјским споменицима, манифестацијама, елементима нематеријалног наслеђа и природним добрима као туристичким вредностима, богатој историји, традицији и континуитету развоја виноградарства и винарства у књажевачком крају.

Потенцијали, стање и перспективе развоја била је и тема прве научне конференције, коју су 2019. организовали Српско географско друштво и Библиотека, у циљу афирмације научних истраживања у Књажевцу и околини, из области физичке и друштвене географије, геологије, спелеологије, археологије, лингвистике, фолклористике, образовања и културе. Неколико научних радова, заступљених у зборнику радова конференције, односи се на употребу културних добара и садржаја у служби културног туризма и одрживог развоја. Аутори су у том смислу посебно указали на значај археолошког локалитета *Timacum Minus*, који је, будући на траси старог римског војничког пута (*Via militaris*), погодан за укључивање у савремене концепте интерпретације културног наслеђа - националне и међународне културне руте, што представља важан фактор одрживог развоја.⁵ Интерпретацији и презентацији културно-историјске прошлости књажевачког краја и источне Србије доприноси и чињеница да су у сливу реке

⁵ Бојана Илијић, „Археолошко наслеђе књажевачког краја у служби културног туризма и одрживог развоја“, У *Књажевачки крај: поштенцијали, стање и перспективе развоја* (Књажевац: Народна библиотека „Његош“; Београд: Српско географско друштво, 2019), 198-199.

Тимок сачувана многобројна сведочанства материјалне културе из античког периода, која указују на то да овај простор у античко римско доба није био периферна погранична област као данас, већ је представљао централну област провинције Горње Мезије и природну саобраћајницу између Ниша (*Naissus*) и Арчара (*Ratiaria*) на Дунаву.⁶

Дијалекатско богатство књажевачког краја чини важан и специфичан део нематеријалне културе. На простору општина Књажевац и Сврљиг и града Зајечара у руралним срединама још увек је у употреби тимочки говор, веома удаљен од стандардног српског језика, који према дијалектолошкој литератури припада призренско-тимочној дијалекатској области. Ромски језик у књажевачкој општини заступљен је са више говора – гурбетским, који је већински, лејашким и у мањој мери арлијским. Према савременим дијалектолошким истраживањима, тимочки и ромски говори оцењени су као рањиви и угрожени, под утицајем медија, образовања и миграција становништва. Иако то неће спречити нестајање ових говора, напори да се о њима прикупе, документују и дигитализују подаци доприносе очувању културног наслеђа и стварању могућности за даља лингвистичка истраживања.⁷ У сарадњи са лингвистима Балканолошког института САНУ, Библиотека је у периоду од 2015. до 2018. била организатор и носилац пројеката лингвистичких и фолклористичких теренских истраживања тимчког и ромских говора.⁸ Резултат ових пројеката је неколико научних публикација, штампаних у едицијама „Књажевачким крајем” и „Записи о завичају”, и дигитална архива снимљеног материјала. Приликом документовања говора документују и елементи традицијске културе, па снимљена и публикована грађа представља извор података за креирање квалитетније културне понуде.

Књижевност на дијалекту и грађу насталу из усмене традиције, као што су легенде, предања, анегдоте, обичаји, веровања и празноверице, па и оно што спада у домен фолклорне фантастике, теме су књига едиције „Казивања”. Бележења локалних аутора и истраживача, заступљених у овој едицији, допуњују корпус

⁶ Мирко Грчић, „Књажевачки крај (источна Србија) у мрежи античких путева”, у *Књажевачки крај: њошеницијали, сјање и њерсекејиве развоја* (Књажевац: Народна библиотека „Његош”; Београд: Српско географско друштво, 2019), 9.

⁷ Светлана Ђирковић, „Увод”, у *Тимок: фолклористичка и лингвистичка ѡтеренска истраживања 2015–2017* (Књажевац: Народна библиотека „Његош”, 2018), 7.

⁸ Библиотека је 2016, 2017. и 2018. године била носилац научноистраживачког пројекта „Језик и фолклор Рома у Књажевцу”, а 2015. и 2016. организатор теренских истраживања пројекта „Чувари нематеријалне баштине тимочких говора”, чији је носилац био „Артос” из Београда. Пројекти су реализовани уз суфинансирање Министарства културе и информисања Републике Србије.

прикупљене грађе током научних истраживања. Предања о појави вила, воденом бику, змају љубавнику, „осењи” (авети која се појављује у виду девојке у белом) представљају посебну занимљивост за кориснике и посетиоце.

Обликовању културне понуде Књажевца доприносе и публикације едиције „Времплов вароши”, које се баве друштвеним и културним приликама књажевачке вароши у прошлости. Аутори публикација о кафанском животу, првим аутомобилима и њиховим власницима, девојачким албумима и споменарима, рокенролу, заљубљеници су у своју варош и склони су истраживању и бележењу. Чаршијске приче, успомене, фотографије, понеки документ, цртеж, рукопис, чланак у новинама, брижљиво сачувани у колективном сећању, породичним архивама, фондовима установа „чувара памћења” завичаја, сведоче о људима и догађајима који су обележили прошлост књажевачке вароши и део су њене друштвене и културне историје.⁹

Промовисању културног наслеђа и културне понуде доприноси и Дигитална завичајна збирка (<http://digitalnazbirka.biblio-knjazevac.org/>), која садржи више од 120 издања Библиотеке, као и публикације завичајних аутора, посебно у областисавременог књижевног стваралаштва. Колекције изабраних издања Библиотеке формиране су у винаријама, објектима сеоског туризма и угоститељства на Старој планини, који имају већи број посетилаца.

БИБЛИОТЕКА - ЧУВАР И ПРОМОТЕР КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

Међу активностима које су дале најбоље ефекте у промовисању културног наслеђа и стваралаштва и историјске прошлости књажевачког краја посебно се издваја „Завичајни појмовник”, заједнички пројекат Библиотеке и Завичајног музеја Књажевац. Пројекат је покренут 2008. године, као образовни програм за основце, са намером да се код најмлађих суграђана развије свест о значају очувања културног и природног наслеђа и створи навика коришћења услуга установа културе, али су његови садржаји временом привукли и друге категорије корисника. „Завичајни појмовник” обухвата 200 текстова о завичају са описом појмова по којима је књажевачки крај препознатљив на географској, историјској, културној и туристичкој мапи Србије. Програм је у пракси препознат као ефикасан метод баштињења и инструмент ширења знања, а један од најзначајнијих његових резултата је публикација *Књажевац, о завичају од А до Ш - њојмовник*

⁹ В. Стојадиновић, *Нав. дело*, 13.

за мале и велике завичајце, објављена 2013. године. С временом се показало да „Завичајни појмовник“ није само образовни програм локалног карактера. Као пример добре праксе, наводи се у публикацијама посвећеним едукацији у установама културе, представљен је на сајмовима образовања, стручним скуповима у Србији и иностранству.¹⁰ Пратећи потребе савремене публике и корисника и нове токове у интерпретацији културног наслеђа, ауторски тим снимео је краће видео-прилоге, већина грађе доступна је на интернет страницама Библиотеке и Завичајног музеја (<http://pojmovnik.biblio-knjazevac.org/> и <http://pojmovnik.muzejknjazevac.org.rs/>), а 2019. Музеј је креирао бесплатну андроид апликацију са прегледом садржаја „Завичајног појмовника“.

Рад на континуираном истраживању, прикупљању и провери података о локалном наслеђу и стваралаштву за потребе програма „Завичајни појмовник“ и других, пре свега издавачких активности Библиотеке, подстакао је библиотекаре да појединим темама посвете посебну пажњу, спроведу шире истраживање и да у циљу очувања културе сећања укажу на мање познате а важне завичајне културне вредности. Серију изложби, са изложбеним каталозима, под заједничким називом „Трагови“ Библиотека је покренула 2018. године, у намери да широј публици представи великане српске науке, уметности и културе и њихову повезаност са књажевачким крајем (као што су, на пример, Тихомир Ђорђевић и Стеван Јаковљевић, у чијим је биографијама Књажевац уписан као место рођења), као и значајне историјске догађаје и јубилеје (160-годишњица оснивања Читалишта, 160-годишњица имена града, 100-годишњица ослобођења Књажевца у Великом рату). Изложбе се постављају у холу Библиотеке, на паноима димензија 90x90 цм, и доступне су током целе године корисницима библиотечко-информационих услуга, а изложбени каталози део су Дигиталне завичајне збирке. Показало се да су ове изложбе и у њима заступљене теме атрактивне за случајне посетиоце и госте, као иза најављене групне посете туриста.

Групне посете туриста из Србије и Бугарске, које организују локална удружења грађана, Библиотека прима неколико пута годишње. Интересовања ове публике усмерена су на историју, културно наслеђе, савремено стваралаштво и историјски развој локалних установа културе, пре свега Библиотеке. Посебан вид рада са групама посетилаца Библиотека организује у сарадњи са високошколским образовним установама, посебно са Географским факултетом у

¹⁰ Милена Милошевић Мицић, „Завичајни појмовник: о Књажевцу од А до Ш“, У Владана Стојадиновић, Милена Милошевић Мицић и Бојана Илијић, *Књажевац: о завичају од А до Ш: појмовник за мале и велике завичајце* (Књажевац: Народна библиотека „Његош“; Завичајни музеј), 15.

Београду. Библиотека је домаћин студентима географије на теренској настави у књажевачком крају, за које сваке године организује стручно предавање о историјском и културном развоју и знаменитостима општине Књажевац, у циљу подршке будућим географима који треба да се оспособе за самосталан истраживачки рад и практичну примену теоријских знања¹¹. Конкретни резултати овог програма су истраживачки радови студената и научни радови њихових професора, који приликом истраживања користе фондове и услуге Библиотеке.

Из сарадње са Географским факултетом у Београду настала је и публикација *Geography of Knjazevac* (1. изд. 2012; 2. допуњено изд. 2013). Ова публикација, формата уобичајеног за туристичке водиче, намењена је домаћим и страним туристима и садржи основне податке о природним, географским и демографским карактеристикама књажевачког подручја, о његовој прошлости, традицији, значајним споменицима, знаменитостима и манифестацијама. Публикација је штампана на српском и једанаест страних језика. Идеја о објављивању књиге потекла је од аутора Микице Сибиновића, чија је полазна хипотеза била да дестинациони туристи знају врло мало о књажевачком крају, док су транзитни туристи најчешће потпуно неинформисани. Циљ водича је да посетиоцима брзо и лако представи туристичку понуду, природне лепоте и културно благо Књажевца и околине, као и да допринесе препознатљивости књажевачке општине на туристичкој мапи Србије.¹²

У оквиру активности Манифестације дечјег стваралаштва „Чаробне полице Биби Сликовчице“¹³, Библиотека је 2020. године објавила публикације *Бибин водич кроз Књажевац* и *Бибина шећња кроз Књажевац – цршанка, бојанка и збирка задатака за истраживаче*. Књиге су намењене најмлађим суграђанима и посетиоцима и садрже основне податке о најзначајнијим књажевачким знаменитостима, представљеним акварелима сликара Радета Ристића. У склопу Манифестације, Библиотека је са Бибином глумачком дружином, служећи се грађом заступљеном у овим публикацијама, снимила полчасовни „разиграни филм“ у режији Владимира Андрића, доступан најширој публици путем друштвених мрежа.

Као промотер завичајних вредности и туристичке понуде, Библиотека учествује у активностима и пројектима установа и организација јавног и цивилног

¹¹ Микица Сибиновић, „Потенцијали Старе планине за извођење екскурзија и наставе у природи“. *Глобус* 33 (2008):88.

¹² В. Стојадиновић, *Нав. дело*, 119–120.

¹³ Манифестацију дечјег стваралаштва „Чаробне полице Биби Сликовчице“ Библиотека реализује од 2016. године у сарадњи са афирмисаним ствараоцима за децу у циљу активног укључивања деце и младих у културни живот локалне заједнице.

сектора. Вишегодишњи је сарадник Завичајног музеја у програмима манифестације „Ноћ музеја”, Удружења за неговање традиције „Извор” на Сусретима етно-удружења Србије „Традицијом у Европу”, Центра локалне демократије Књажевац на митинзима и конференцијама у земљи и иностранству и у едукативним програмима посвећеним раду са децом и младима у области очувања културног наслеђа. Библиотека је и учесник у пројекту „Дигитални атлас културне баштине источне Србије”, који реализују Регионална агенција за развој источне Србије и Институт за погранична подручја (<http://digitalniatlas.ipp.rs/index.php/8-opste/11-digitalni-atlas-kulturne-bastine-istocne-srbije>).

Јачању културног туризма и вредности културне понуде општине Књажевац Библиотека доприноси и сарадњом са Тимочком епархијом и Црквеном општинском књажевачком. У оквиру активности истраживања старе и ретке библиотечке грађе на простору Тимочке епархије, јавности је представљено *Светио јеванђеље*, штампано у Москви 1805. године, које је, уз посвету, књажевачкој цркви поконио кнез Милош Обреновић 1835. године. Ова књига има посебно место у историји књажевачке цркве и вароши, те је ангажовањем Црквене општине књажевачке и Библиотеке, уз пригодан информативно-промотивни материјал, од 2020. године стално изложена у Цркви Светог Ђорђа у Књажевцу.¹⁴ У заједничке активности књажевачке цркве и књажевачке библиотеке спада и уређење црквене библиотеке, као и вишегодишњи рад на представљању животописа и обимне књижевне и ликовне заоставштине протојереја Симе Жикића (1878-1964), познате јавности захваљујући стручном раду Библиотеке и Музеја. Како је Црква, као споменик културе, незаобилазна станица туриста и посетилаца, презентација *Светио јеванђеље*, црквена библиотека и прича о проти Жикићу употпуњују садржаје који се тичу промовисања културног и књижевноисторијског наслеђа општине Књажевац.

Народна библиотека „Његош” својим програмима и активностима у области очувања културног наслеђа доприноси јачању културног туризма и позитивног имиџа Књажевца и општине и, што није без значаја, њима помаже да се одржи и ојача *genius loci*, дух места, који Књажевац поседује и који представља капитал који треба сачувати.¹⁵ На срећу, тога су свесни и Књажевчани, што је гаранција очувања завичајних вредности.

---

¹⁴ Владана Стојадиновић, „Једно јеванђеље: сведочанство о значајним догађајима из књажевачке историје”, У *Манасџири и библиотеке: чувари културне баштине* (Ириг: Српска читаоница; Велика Ремета: Манастир Велика Ремета, 2021), 33.

¹⁵ Микица Сибиновић, „Књажевачки крај кроз призму листа „Заглавак”, У *Заглавак: независан културно-економски лист* (1935) (Књажевац: Народна библиотека „Његош”, 2020), 70.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Đukić Dojčinović, Vesna. *Kulturni turizam: menadžment i razvojne strategije*. Beograd: Clio, 2005.

Књажевачки крај: појенцијали, сћање и персјективе развоја. Књажевац: Народна библиотека „Његош“; Београд: Српско географско друштво, 2019.

Нематеријално културно наслеђе Србије. приступ 25. 11. 2021, <http://www.nkns.rs/cyr/elementi-nkns>.

Сибиновић, Микица. „Књажевачки крај кроз призму листа „Заглавак“. У: *Заглавак: независан културно-економски лист* (1935), 65–70. Књажевац: Народна библиотека „Његош“, 2020.

Сибиновић, Микица. „Потенцијали Старе планине за извођење екскурзија и наставе у природи“. *Глобус* 33 (2008): 87–96.

Стојадиновић, Владана и Милошевић Мицић, Милена и Илијић, Бојана. *Књажевац: о завичају од А до Ш: појмовник за мале и велике завичајце*. Књажевац: Народна библиотека „Његош“; Завичајни музеј, 2013.

Стојадиновић, Владана. „Једно јеванђеље: сведочанство о значајним догађајима из књажевачке историје“. У: *Манасири и библиотеке: чувари културне баштине: зборник радова са стручној скуја одржаној 29. и 30. јуна 2020. у манастиру Велика Ремета*, 26–34. Ириг: Српска читаоница; Велика Ремета: Манастир Велика Ремета, 2021.

Стојадиновић, Владана. *Своја књиа: прилози о издањима Народне библиотеке „Његош“ 2008–2018*. Књажевац: Народна библиотека „Његош“, 2018.

Ђирковић, Светлана. „Увод“. У *Тимок: фолклористичка и линивистичка шеренска истраживања 2015–2017*, 7–15. Књажевац: Народна библиотека „Његош“, 2018.

„Стратегија развоја туризма у Републици Србији за период 2016–2025“. Приступ 25. 11. 2021. <https://mtt.gov.rs/download/3/strategija.pdf>.

VLADANA STOJADINOVIĆ
Public Library "Његош" Књажевац
vladanastojadinovic@gmail.com

THE PROGRAMS AND ACTIVITIES OF THE PUBLIC LIBRARY *NJEGOŠ* AS AN
ASSET OF THE DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM

SUMMARY | The Public Library "Njegoš" actively participates in research, presentation and promotion of the local cultural heritage and creativity. Through cultural and educational programs, publishing activities intended for users of various categories, supporting scientific research in the field of cultural heritage and tourist resources and continuous work on enriching the Digital Homeland Collection, the Library contributes to the creation and visibility of the tourist offer of Knjaževac. The paper deals with resources and potentials for tourism development in the municipality of Knjaževac and activities carried out by the Library, independently or in cooperation with partners from the local and wider community, in order to support the strengthening of cultural tourism and the image of the city and municipality.

KEY WORDS | cultural heritage, Library activities, cultural and touristic offer

ВЛАДАНА СТОЈАДИНОВИЧ
Народная библиотека имени Негоша, Княжевац
vladanastojadinovic@gmail.com

ПРОГРАММЫ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМЕНИ НЕГОША В СФЕРЕ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА

РЕЗЮМЕ | Народная библиотека имени Негоша из Княжевца активно участвует в исследовании, презентации и популяризации местного культурного наследия и творчества. Посредством культурных и образовательных программ, издательству публикаций, предназначенных для пользователей различных категорий, поддержки научных исследований в области культурного наследия и туристических ресурсов, а также постоянной работы по обогащению цифрового краеведческого контента, Библиотека способствует созданию и популяризации туристического предложения города Княжевац и его окрестностей. В докладе рассматриваются ресурсы и возможности для развития туризма в муниципалитете Княжевац, мероприятия, которые библиотека организует, самостоятельно или в сотрудничестве с партнерами из местного и более широкого сообщества, с целью поддержки укрепления культурного туризма и имиджа Княжевца и всего муниципалитета.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | культурное наследие, библиотечные мероприятия, культурно-туристическое предложение